

Desființarea mănăstirilor din Arhiepiscopia Craiovei: 1958-1960

Rădulescu, Ana-Maria

Veröffentlichungsversion / Published Version
Zeitschriftenartikel / journal article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Rădulescu, A.-M. (2007). Desființarea mănăstirilor din Arhiepiscopia Craiovei: 1958-1960. *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, 7(3), 675-696. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-56099-2>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer CC BY-NC-ND Lizenz (Namensnennung-Nicht-kommerziell-Keine Bearbeitung) zur Verfügung gestellt. Nähere Auskünfte zu den CC-Lizenzen finden Sie hier:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/1.0/deed.de>

Terms of use:

This document is made available under a CC BY-NC-ND Licence (Attribution-Non Commercial-NoDerivatives). For more information see:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/1.0>

Desființarea mănăstirilor din Arhiepiscopia Craiovei: 1958-1960¹

ANA-MARIA RĂDULESCU

După relativa relaxare care a urmat morții lui Stalin în martie 1953, începând cu perioada 1956-1958 regimul comunist din România a înăsprit măsurile luate împotriva slujitorilor Bisericii Ortodoxe, ca răspuns la evenimentele din Ungaria și la retragerea trupelor rusești, comuniștii români dorind să le dovedească sovieticilor că sunt capabili să mențină ordinea în țară și fără sprijinul lor.

Încă din 1948 rapoartele Securității și ale Ministerului Cultelor subliniau faptul că mănăstirile erau „adevărate focare de activitate subversivă”², „cuiburi de activitate contrarevoluționară”³, pentru că monahii și monahiile îi ajutau – oferindu-le găzduire, arme și alimente – pe cei fugiți în munți spre a lupta împotriva comuniștilor, unii stareți fiind direct implicați în rezistența armată, precum protosinghelul Gherasim Iscu de la Mănăstirea Tismana, care a participat la Mișcarea Națională de Rezistență din Oltenia, condusă de generalul Carlaonț⁴.

În plus, autoritățile considerau că mănăstirile reprezentau un loc de refugiu pentru „elementele dușmănoase”, în special legionare, multe dintre acestea călugărindu-se după 6 martie 1945 „pentru a scăpa de vigilența autorităților”⁵.

În afară de aceasta, mănăstirile erau considerate de către comuniști focare de rezistență prin credință, „puncte de rezistență ideologică a religiei”⁶, centre de răspândire și menținere a misticismului religios în rândurile populației⁷.

Ceea ce îi deranja însă foarte mult pe comuniști, părându-li-se inadmisibil, era faptul că numărul monahilor și monahiilor din România, ca și cel al mănăstirilor, crescuse după 23 august 1944⁸ comparativ cu perioada anterioară, foarte mulți dintre cei nou-întrați în mănăstiri fiind tineri proveniți din mediul rural. Astfel, dacă în 1938 numărul personalului monahal se ridica la 4187, în 1957 acesta era de 5814⁹. Comparativ, numărul mănăstirilor și schiturilor a crescut de la 154 în 1938 la 190 în anul 1957¹⁰.

---

¹ În 1959 Arhiepiscopia Craiovei se suprapunea din punct de vedere teritorial regiunii cu același nume, care cuprindea teritoriile fostelor județe: Dolj, Gorj, Mehedinți și Romanați. Mitropolia Olteniei cuprindea, pe lângă Arhiepiscopia Craiovei, și Episcopia Râmnicului și Argeșului, care se bucura însă de o mare autonomie, episcopul Râmnicului, Iosif Gafton, fiind considerat egalul întru arhierie al mitropolitului Olteniei, Firmilian Marin. El discuta direct cu reprezentanții Departamentului Cultelor despre situația mănăstirilor din eparhia sa, nu prin intermediul mitropolitului.

² Cristina PĂIUȘAN, Radu CIUCEANU, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist (1945-1958)*, vol. I, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2001, p. 120.

³ *Ibidem*, p. 148.

⁴ *Ibidem*, p. 130.

⁵ *Ibidem*, p. 148.

⁶ *Ibidem*, p. 317.

⁷ *Ibidem*, p. 282.

⁸ *Ibidem*, p. 289.

⁹ *Ibidem*, p. 315.

¹⁰ *Ibidem*.

Printre cei identificați ca vinovați de către Securitate și Departamentul Cultelor pentru această înflorire a monahismului românesc se număra patriarhul Justinian, acuzat că a reorganizat viața mănăstirească, a înființat seminarii monahale pentru a pregăti o elită de călugări, îndemnând pe cât mai mulți monahi și monahii să urmeze cursurile acestor seminarii și apoi pe cele ale institutelor teologice¹. În acest sens ministrul afacerilor interne, Alexandru Drăghici, îl acuza pe patriarh în octombrie 1958 că „a acordat și acordă o atenție deosebită cultivării intense a unui spirit mistic între călugării și călugărițele din țara noastră, prin seminariile monahale și Institutele teologice”, frecventarea acestora din urmă fiind ceva inedit pentru Ortodoxia română, care până la acea oră nu cunoscuse „călugărițe licențiate sau doctori în teologie”². Pe scurt, el îi reproșa patriarhului Justinian „cultivarea intensă a acestei «armate negre» a călugărilor și călugărițelor”³, fapt care făcea ca, fiind mai bine pregătiți din punct de vedere dogmatic, monahii și monahiile să reușească să atragă în mănăstiri un număr foarte mare de oameni, în special tineri. Or aceștia trebuiau scoși de sub influența Bisericii și îndoctrinați cu ideologia marxist-leninistă, ei reprezentând principalul material din care trebuia construit omul nou, incompatibil cu preceptele credinței creștine.

În plus, patriarhul se făcea vinovat, în viziunea autorităților, și de crearea unei baze economice noi pentru mănăstiri, înființând cooperativele și atelierele mănăstirești și contracarând astfel măsura naționalizării și cedării forțate a terenurilor Bisericii începând cu martie 1949, măsură menită să anihileze monahismul românesc⁴. Și alți ierarhi ortodocși erau considerați vinovați de dezvoltarea monahismului, precum mitropolitul Olteniei, Firmilian Marin, acuzat de către informatorii Securității că „încurajează tendințele mistice și obscurantiste ale călugărilor din raza eparhiei sale”⁵.

Aceste aspecte semnalate de Securitate i-au determinat pe reprezentanții săi, precum și organele de partid să considere necesară, începând cu anul 1955, adoptarea unor măsuri menite să limiteze influența mănăstirilor în rândul tuturor categoriilor sociale. Printre măsurile posibile menționate în rapoartele Securității începând cu 1955 se numărau: desființarea mănăstirilor, concentrarea călugărilor și călugărițelor în câteva dintre acestea, desființarea școlilor monahale, interzicerea frecventării de către viețuitorii din mănăstiri a Institutului Teologic, limitarea producției cooperativei și atelierelor mănăstirești sau chiar desființarea lor, intensificarea propagandei ateiste, exploatarea cazurilor de imoralitate din mănăstiri pentru a-i îndepărta pe credincioși, limitarea contactelor viețuitorilor din mănăstiri cu lumea exterioară, ridicarea vârstei minime a celor care puteau să intre în mănăstiri⁶, excluderea călugărilor „necorespunzători”⁷.

Dacă până în ianuarie 1958 aceste măsuri au fost oarecum temperate, printre altele, datorită abilității patriarhului Justinian, odată cu decesul dr. Petru Groza⁸

¹ *Ibidem*, p. 318.

² *Ibidem*, pp. 322-323.

³ *Ibidem*, p. 323.

⁴ Nicoleta IONESCU-GURĂ, *Stalinizarea României. Republica Populară Română 1948-1950: transformări instituționale*, Editura All, București, 2005, p. 408.

⁵ Arhiva CNSAS, fond Documentar, dosar 74, vol. III, f. 64.

⁶ Cristina PĂIUȘAN, Radu CIUCEANU, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist...cit.*, pp. 302-304.

⁷ *Ibidem*, p. 318.

⁸ Dr. Petru Groza descindea dintr-o familie de preoți, a fost deputat sinodal în Adunarea eparhială a Mitropoliei Ardealului din 1911 până la încetarea din viață și a luat de mai multe ori

au început ample procese politice, în care erau implicați călugări, preoți și civili, procese care urmau să fie legate în mod artificial între ele, pentru ca în final să dea impresia opiniei publice interne și internaționale că în rândurile clerului există o conspirație generală menită să dărâme regimul; aceasta trebuia să justifice desființarea plănuită din timp a monahismului românesc, „această veritabilă coloană vertebrală a Bisericii Ortodoxe”¹. Aici putem încadra anchetele din primăvara anului 1958 de la mănăstirile oltene Polovragi și Tismana, care s-au continuat cu arestarea membrilor grupării „Rugului Aprins” și au fost urmate de alte procese în care erau implicați călugări în toate localitățile unde funcționau tribunale militare, și anume la Timișoara, Constanța, Sibiu, Iași, Cluj, Ploiești, București și Craiova.

Este foarte important de subliniat faptul că, așa cum o demonstrează documentele de arhivă, autoritățile comuniste știau din timp că vor recurge la măsura desființării mănăstirilor, prevăzută în cele din urmă, fără a fi numită ca atare, în Decretul nr. 410 din 25 octombrie 1959 privind completarea Decretului nr. 117 din 4 august 1948 pentru regimul general al cultelor religioase, publicat în *Buletinul Oficial*, nr. 28, din 19 noiembrie 1959². Acest decret, după cum o arată și evenimentele, nu reprezintă decât punctul culminant al unei politici antireligioase coerente, îndreptată în mod fățiș împotriva monahismului românesc, manifestată în anul 1958 prin diverse rapoarte în care Securitatea și Departamentul Cultelor afirmau necesitatea reducerii influenței viețuitorilor din mănăstiri asupra populației și a micșorării numărului de călugări și călugărițe, precum și a celui de mănăstiri și schituri, dar și prin diverse procese politice și de drept comun intentate monahilor și monahiilor, cu scopul discreditării monahismului din România.

Această politică s-a intensificat în anul următor, an în care Decretul nr. 410 a fost pregătit de o serie de măsuri eşalonate din primăvară până în toamnă, care aveau ca scop diminuarea treptată a numărului de viețuitori din mănăstiri, astfel încât aceștia, ca și populația, să nu resimtă ca pe un șoc foarte mare aplicarea Decretului de desființare a mănăstirilor, să devină demoralizați și să nu opună rezistență în momentul aducerii la cunoștință a prevederilor Decretului, dat fiind că până la acel moment se presupunea că urmau să fie scoși din mănăstiri cei mai „reacționari” dintre călugări, care ar fi putut crea probleme.

Măsurile administrative premergătoare adoptării Decretului 410/1959, prin care autoritățile presupuneau că vor alunga din mănăstiri, fără să provoace reacții prea puternice, aproximativ jumătate din viețuitorii mănăstirilor și schiturilor ortodoxe, adoptate în această ordine cronologică, au fost: îndepărtarea din mănăstiri a personalului monahal minor; îndepărtarea călugărilor și călugărițelor considerați a fi „răi cetățeni” (aprilie 1959); îndepărtarea călugărilor și călugărițelor cu abateri canonice cu repercusiuni sociale; îndepărtarea personalului monahal „nestatutar”, adică a monahilor și monahiilor care nu îndeplineau condițiile statutare în ceea ce privește studiile, unii neavând absolvit cursul elementar, alții având drept studii doar niște cursuri de alfabetizare sau fiind neștiutori de carte (ultimele două

---

apărarea unor preoți arestați fără vină, cf. Cristian VASILE, *Biserica Ortodoxă Română în primul deceniu comunist*, Editura Curtea Veche, București, 2005, p. 59.

¹ George ENACHE, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană. Studii și eseuri*, Editura Nemira, București, 2005, p. 105.

² Decret privind completarea Decretului nr. 117 din 4 august 1948, pentru regimul general al Cultelor Religioase, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

măsuri fiind adoptate în luna mai, la date diferite)¹. Ulterior, în toamna lui 1959 au fost îndepărtați din mănăstiri, la cererea autorităților, și călugării și călugărițele care aveau sub 25 de ani².

Aceste măsuri i-au fost impuse ierarhiei Bisericii Ortodoxe Române (BOR) de către Departamentul Cultelor care, cu ajutorul împuterniciților săi regionali și al Securității, a alcătuit tabele pe regiuni cu monahii și monahiile care corespundeau fiecărei categorii în parte, pe care le-au trimis apoi ierarhilor locali, cerându-le să aplice măsurile respective în numele Sfântului Sinod. Totul trebuia deci să aibă aparențele unei acțiuni de reorganizare internă a Bisericii, în care autoritățile statului să nu pară a fi implicate, pentru a nu crea, cel puțin în exterior, suspiciunea unor persecuții religioase.

Aplicarea măsurilor era atent supravegheată de reprezentanții locali ai Departamentului Cultelor și de către cei ai Securității. Aceștia controlau nu numai plecarea celor vizați din mănăstiri, ci și ceea ce se întâmpla cu ei până ajungeau la domiciliul pe care trebuiau să anunțe anterior că și-l aleg, pentru a nu începe să se plimbe prin țară agitând populația și să contribuie și mai mult la răspândirea misticismului religios, și să continue să își ducă mai departe viața călugărească sub o altă formă. Acest lucru, ca și buna colaborare a Departamentului Cultelor cu organele de represiune reiese dintr-un referat informativ întocmit la 18 mai 1959 de către împuternicitul Cultelor pe regiunea Craiova, Grigore Gherghinoiu:

„În legătură cu plecarea monahilor minori din reg. Craiova, împuterniciții Departamentului Cultelor controlează în teren plecarea acestora din mănăstiri ca și sosirea lor în satele indicate în tabele, în care sens împ. primesc sprijinul org. politice și de stat și în deosebi al org. MAI. cu care conlucrează. Se dă o deosebită atenție sosiri [*sic*] acestora la locurile indicate și urmăriri [*sic*] celor dispăruți eventual pe parcurs, plecați din mănăstiri și ne prezentați [*sic*] la locurile indicate, verificare care este în curs”³.

Iar într-un raport informativ, din 28 mai 1959, Grigore Gherghinoiu afirma:

„O atenție deosebită se dă minorilor plecați de la mănăstirile și schiturile din alte regiuni, care urmează să se prezinte la familiile lor din reg. Craiova, urmând a semna org. MAI. și Departamentului Cultelor, pe cei care nu sau [*sic*] întors pentru a li se da de urmă”⁴.

Toți cei dați afară din mănăstiri trebuiau să se încadreze în muncă sau să revină în sânul familiilor, cu toate că mulți dintre ei întrerupseseră relațiile cu exteriorul și uneori nu erau bine primiți în familiile în care fiecare își avea rostul bine definit în lipsa celor retrași din viața lumească.

¹ Referat informativ întocmit de împuternicitul Cultelor pentru regiunea Craiova, 18 mai 1959, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, file nenumerate.

² Situația personalului monahal din Regiunea Craiova, la 8 noiembrie 1959, întocmită de către împuternicitul Cultelor, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor pe anii 1959-1961, filă nenumerotată.

³ *Ibidem*. Precizăm că în acest studiu am păstrat ortografia documentelor citate, semnificativă pentru gradul de pregătire al unor funcționari atât de importanți precum împuterniciții regionali ai Departamentului Cultelor care, de multe ori, aplicând hotărârile venite de la centru, le influențau în mod decisiv, punându-și astfel amprenta asupra relațiilor dintre Biserică și stat.

⁴ Raport informativ întocmit de împuternicitul Cultelor pentru regiunea Craiova, 28 mai 1959, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumerotată.

În ceea ce privește aplicarea măsurilor respective de către ierarhia bisericească și reacțiile acesteia la cele impuse de Departamentul Cultelor în numele Sfântului Sinod, împuternicitul Cultelor din regiunea Craiova scria în mai 1959 că în restul țării măsurile s-au executat la timp, eşalonat, numai în regiunea Craiova ele nu au fost aplicate, cu toate că numărul călugărilor și călugărițelor din Moldova, Muntenia și Ardeal era de câteva ori mai mare decât cel din regiunea coordonată de el¹.

Vinovat de această situație se făcea mitropolitul Olteniei², care s-a prefăcut că este de acord cu măsurile care îi fuseseră comunicate de inspectorul general Florin Boboșca din Departamentul Cultelor și de către împuternicitul regiunii Craiova, pentru ca ulterior să ridice diverse piedici în calea aplicării lor. Cei doi reprezentanți ai Cultelor îi comunicaseră mitropolitului tabelele cu monahii și monahiile care trebuiau excluși din mănăstiri în numele Sfântului Sinod abia după ce discutaseră cu organele de partid și cu reprezentanții Miliției și Securității la nivel local pentru a stabili măsurile necesare în vederea eliminării din mănăstiri a călugărilor respectivi³.

Cu toate că pe față s-a declarat de acord cu măsurile, prin diverse tertipuri mitropolitul Firmilian le-a „sabotat pur și simplu”⁴, întârziind aplicarea lor în mod intenționat, sub diverse pretexte. Astfel, el a pretins că este bolnav, fiind foarte răgușit, ceea ce l-a împiedicat să se întâlnească cu împuternicitul regional al Cultelor și să stabilească împreună detaliile aplicării măsurilor, precum adresele la care trebuiau să se stabilească cei dați afară din mănăstiri. Apoi a plecat la București, sub pretextul tratării bolii, dar de fapt pentru a se întâlni cu diverși ierarhi ai BOR și a se consulta cu aceștia, pentru a contracara împreună măsurile respective și a organiza o opoziție care să determine guvernul să renunțe la ele, precum și pentru a cere o audiență la Departamentul Cultelor, „unde, în ciuda răgușeli [*sic*] a putut vorbi, lucru pe care nu la [*sic*] putut face la Craiova”⁵, după cum nota în ciudat împuternicitul regional al Cultelor.

Prin amânarea aplicării măsurilor impuse de Departamentul Cultelor mitropolitul Firmilian a contrariat tocmai intenția principală care se ascundea în spaatele adoptării treptate, graduale, a acestor măsuri, care trebuiau să fie executate la timp pentru a avea succesul scontat. În caz contrar, în loc să se îndepărteze câte 10-12 monahi prin fiecare măsură, la un interval de câteva săptămâni, trebuiau excluși din mănăstiri în același timp câteva zeci de monahi, lucru care trezea neliniște în sânul cinului monahal și în rândul populației și îngreuna sarcina împuternicitului local și a organelor de Securitate și Miliție, care trebuiau să îi urmărească pe cei excluși atât în timpul eliminării din mănăstiri, cât și după aceea.

În afară de tergiversarea executării măsurilor, mitropolitul Firmilian a încercat, prin tratative cu împuternicitul regional al Cultelor, să îi scoată de pe listele

¹ Referat informativ întocmit de împuternicitul Cultelor pentru regiunea Craiova, 18 mai 1959, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, file nenumerate.

² Acesta era prost văzut de către autorități pentru că încuraja dezvoltarea monahismului, dar și pentru că „s-a înconjurat în posturile de conducere ale Eparhiei de unele elemente cunoscute cu activitate legionară notorie. De exemplu în postul de consilier administrativ a funcționat mai mult de 10 ani pr. Eugen Rădulescu, preot la Lăcrița Dolj pe timpul legionarilor. Ca protoierei de Gorj a numit succesiv preoți, pe care sursa îi cunoaște cu activitate legionară: Pr. Ioan Ilinca, Nicolae Floroiu, la Novaci”, Arhiva CNSAS, fond Informativ, dosar 4739, vol. II, f. 99 verso.

³ Referat informativ întocmit de împuternicitul Cultelor pentru regiunea Craiova, 18 mai 1959, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, file nenumerate.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

celor care trebuiau să părăsească mănăstirile pe unii dintre cei mai merituosi călugări și călugărițe, apropiați ai săi, care figurau în primul rând în tabelul „răilor cetățeni”, precum directorul Seminarului Teologic de la Mofleni, arhimandritul Bonifatie Podoreanu¹, pe profesorul Sachelarie Nicodim de la același seminar, pe Ana Agatia Cărăgel, stareța Mănăstirii Gura Motrului, pe stareța Mănăstirii Tismana, Suzana Gligor Ierusalima² ș.a.

Atitudinea refractară a mitropolitului Firmilian față de măsurile impuse de către Departamentul Cultelor este subliniată de împrumutarea regională a Cultelor, care afirmă că: „În scoaterea personalului monahal am întâmpinat rezistența Mitropolitului Firmilian, care a mers cu intervențiile sale până la organele centrale încercând să oprească o parte din călugări și călugărițele apropiate lui”³. Împrumutarea Grigore Gherghinoiu a surprins în mai multe ocazii nemulțumirea mitropolitului obligat să aplice măsurile, descriind în referatele sale informative cum înaltul ierarh a fost foarte afectat la aflarea numelor celor care trebuiau alungați din mănăstiri, „învinșind de ciudă” și ridicând obiecții, cerând să se aducă dovezi privind vinovăția celor trecuți pe lista răilor cetățeni, pe care îi considera victime, și afirmând că:

„Nu poate trece la aplicarea măsurii până ce nu stabilește cu Sinodul bisericii ortodoxe române situația canonică a fiecăruia, deoarece indiferent de măsurile luate de puterea laică, aceștia rămân preoți cu harul sfânt, că aceștia din punct de vedere canonic au avut o purtare ireproșabilă”⁴.

La acest ultim argument Grigore Gherghinoiu i-a replicat mitropolitului că are obligația să sprijine „toate măsurile menite să apere regimul”⁵, darea afară din mănăstiri a călugărilor „răi cetățeni” fiind o astfel de măsură, prin natura ei superioară oricărei prevederi canonice.

În cele din urmă însă, dat fiind că „Mitropolitul Firmilian nu a avut succes, deoarece s-a isbit de intransigența organelor de la nivelul regiunii Craiova”⁶, el a trebuit să înceapă aplicarea măsurilor de scoatere din mănăstiri a călugărilor din cele patru categorii, continuând însă să ridice tot felul de piedici în calea acestei acțiuni. Prin urmare, la 28 mai 1959, din cei 65 de călugări și călugărițe identificați de către Departamentul Cultelor ca trebuind să fie excluși, numai 16 erau dați afară din mănăstiri, cifră foarte mică în opinia împrumutului regional, care situa

¹ În perioada 1947-1948 acesta se afla la Mănăstirea Ciolanu (Buzău), aceeași mănăstire la care și-a început parcursul ca frate viitorul mitropolit Firmilian Marin, și împreună cu alți doi călugări, Ioasaf Popa și Teofil Mocănița, l-a ascuns pe fostul ministru al cultelor din guvernul Petru Groza, pr. Constantin Burducea, care în anul 1949 se afla pe teritoriul Iugoslaviei, cf. Constantin AIOANEI, Cristian TRONCOTĂ, „Contra «armatei negre a călugărilor și călugărițelor»”, *Magazin istoric*, XXX, nr. 1 (346), ianuarie 1996, p. 3.

² Referat informativ întocmit de împrumutarea Cultelor pentru regiunea Craiova, 18 mai 1959, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, file nenumerate.

³ Referat informativ întocmit de împrumutarea Cultelor pentru regiunea Craiova, nr. 143 din 26 martie 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

⁴ Referat informativ întocmit de împrumutarea Cultelor pentru regiunea Craiova, 18 mai 1959, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Referat informativ întocmit de împrumutarea Cultelor pentru regiunea Craiova, nr. 143 din 26 martie 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

regiunea Craiova pe ultimul loc în țară în ceea ce privește aplicarea măsurilor¹. Celor 16 călugări, aleși de către mitropolitul Firmilian dintre călugării „de mână a doua”, după cum considera Grigore Gherghinoiu, li s-a adus la cunoștință hotărârea de a părăsi mănăstirile în care se aflau de către exarhul mănăstirilor din regiunea Craiova, protosinghelul Caliope Georgescu², el însuși aflat pe lista călugărilor „răi cetățeni” fără să o știe³, folosit cu cinism de către Departamentul Cultelor, urmând să fie scos din monahism după ce erau dați afară din mănăstiri, cu contribuția sa silită, toți cei trecuți în tabele. Conform împuternicitorului regional al Cultelor, „dispozițiile mitropolitului Firmilian pentru plecarea celor 16 călugări și călugărițe au avut ca scop să înșele org. Departamentului Cultelor București, unde a lăsat impresia că a hotărât plecarea tuturor și nu numai a unui nr. de 16 persoane”⁴.

În luna mai, lună în care s-au făcut puternice presiuni asupra sa din partea Departamentului Cultelor, mitropolitul Firmilian a vizitat de mai multe ori Bucureștiul, sub pretextul unor îngrijiri medicale și al rezolvării unor probleme de cult, dar de fapt spre a-l evita pe împuternicitorul regional al Cultelor, pentru a interveni pe lângă autorități, dar mai ales pentru a se întâlni cu ceilalți ierarhi ortodocși, a evalua împreună situația și a vedea ce este de făcut. O astfel de vizită a fost făcută în perioada 20-27 mai 1959, când încercarea ierarhilor de a se întâlni în București de Sf. Constantin și Elena pentru a-și fixa un plan de acțiune comună a fost împiedicată de către „organele centrale”⁵. Tot aceste organe, în cazul acesta reprezentanții Departamentului Cultelor, l-au obligat pe mitropolitul Firmilian să se întoarcă la Craiova pentru a pune în aplicare măsurile privind scoaterea unei părți din personalul monahal din mănăstiri, „după cum s-a plâns la venirea sa, vărsându-și mânia pe funcționari [*sic*] mitropoliei și în deosebi pe consilieri [*sic*] săi”⁶. Disperarea sa în fața imposibilității contracarării persecuției clerului de către autoritățile comuniste, în fața lipsei de siguranță în care trăiau chiar și ierarhii ortodocși, precum și viitorul sumbru pe care îl prevestea BOR sub comunism sunt ușor sesizabile în următoarele afirmații, făcute față de consilierii săi la întoarcerea dintr-o altă vizită la București, în ziua de 16 mai 1959:

„Trăim vremuri apocaliptice, iar la a doua întoarcere de la București a spus vicarul Laurențiu Busuioc⁷ că durerile bisericii [*sic*] sunt abia la început. În mod confidențial a mai spus că din cele discutate cu patriarhul Justinian,

¹ Raport informativ întocmit de împuternicitorul Cultelor pentru regiunea Craiova, 28 mai 1959, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

² Apropiat al mitropolitului Firmilian, care l-a menținut în cinul monahal cu toate că figura pe listele călugărilor care trebuiau excluși din monahism, n. în comuna Cireașov, Olt, stareț al Mănăstirii Lainici, anchetat de Securitatea din Târgu-Jiu în 1983 împreună cu călugării de la Mănăstirea Lainici pentru răspândire de manifeste anticomuniste, cf. Octavian ROSKE (coord.), *Dicționar biografic. Mecanisme represive în România 1945-1989*, Institutul pentru Studiul Totalitarismului, București, 2003, p. 408.

³ Raport informativ întocmit de împuternicitorul Cultelor pentru regiunea Craiova, 28 mai 1959, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Acesta, ca și mitropolitul Firmilian, era rău văzut de către Securitate, fiind descris în felul următor într-o notă a DGSP din 1949: „Duce o intensă propagandă contra actualului regim, exprimându-se pretutindeni că astăzi avem în țară un regim de teroare comunistă, care se va prăbuși cât de curând, la intervenția forțelor apusene”, cf. Cristina PĂIUȘAN, Radu CIUCEANU, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist...cit.*, p. 145.

acesta ar fi în primejdie în urma condamnării [sic] arhimandritului Anania și secretarului său particular¹. Mitropolitul Firmilian și-a manifestat disperarea și îngrijorarea față de procesul călugărului Veniamin Nicolae², arestat, a cărui situație ar fi mai grea ca a lui Anania de la Patriarhie, condamnat la 25 de ani și care ar fi posibil să-l angajeze și pe el³.

Starea de spirit din mănăstiri din momentul începerii izgonirii celor înscrși în tabelele trimise de Departamentul Cultelor i-a interesat foarte mult pe reprezentanții acestuia în teritoriu, ca și pe organele de Securitate, care doreau să știe dacă monahii și monahiile se supuneau de bunăvoie hotărârii de expulzare sau dacă atrăgeau atenția populației asupra a ceea ce se întâmpla cu ei, făcând agitație publică. În acest sens este semnificativă descrierea împuternicitului regional al Cultelor cu privire la reacțiile personalului monahal din regiunea Craiova față de aplicarea măsurilor administrative stabilite de către Departament:

„În mănăstirea Gura Motrului, urma să plece stareța Caragel Ana Agatia cu alte 4 călugărițe, datorită faptului că mitropolitul Firmilian nu s-a ținut de cuvânt să cheme la el pe stareța Caragel și s-o oblige la ascultare, a trimis să le scoată din mănăstire pe exarhul Caliope Georgescu, insuficient instruit, el însuși convins că va fi scos (el figurează printre cei care urmează

¹ În această perioadă circulau zvonuri privind înlocuirea patriarhului Justinian de către comuniști. Se afirma astfel că noua arestare a arhimandritului Bartolomeu Anania, omul de încredere al patriarhului, era menită să îl compromită pe acesta din urmă.

² Protosinghelul Veniamin Nicolae (n. 29 iulie 1920, Brăila), caracterizat de Departamentul Cultelor drept „dușman al regimului” și „omul Mitropolitului Firmilian”, care „nu ținea cont decât de dispozițiile trasate de Mitropolit”, iar „dispozițiile Dep. Cult. erau pe cât posibil neîndeplinite”, și care era acuzat că formează împreună cu mitropolitul Firmilian o echipă redutabilă, imposibil de controlat de către organele de stat (Caracterizare Pr. Veniamin Nicolae, iunie 1958, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată), a fost stareț al Mănăstirii Polovragi între 1944-1950 și președinte al cooperativei mănăstirești „Propășirea” din 1951 până în 1958, funcție în care a făcut dovada unor excelente calități de organizator și economist (Referat, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată, cf. Ion IOANID, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, ed. a 2-a, vol. III, Editura Humanitas, București, 2002, pp. 205-206). A fost arestat la București pe 20 martie 1958, fiind judecat, alături de alte 32 de persoane, călugări (precum starețul de la Polovragi – Tit Moldovan, Gherasim Bica, Emilian Gâțu, Dosoftei Florea de la Ostrov-Călimănești) și mireni, în „lotul Polovragi”, pentru ajutorul acordat fostului colonel Iulian Popovici, comandant de jandarmi la Odessa, condamnat la moarte în contumacie de către autoritățile comuniste, precum și pentru ascundere de arme și de aur. Sentința a fost pronunțată de către Tribunalul Militar Craiova la 26 decembrie 1959, protosinghelul Veniamin Nicolae fiind condamnat la 25 de ani de închisoare. Ulterior i s-a mai înscenat un proces, de data aceasta de drept comun, în care a fost implicată și fosta stareță a Mănăstirii Tismana, Tatiana Răduț, a cărui hotărâre a fost pronunțată la 3 iulie 1961, ambii fiind condamnați economic la 17 ani de închisoare (Caracterizare Pr. Veniamin Nicolae și Caracterizare stareța Mănăstirii Tismana Tatiana Răduț, iunie 1958, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, file nenumărate). După eliberarea din închisoare, în urma bătailor suferite în timpul anchetelor, ambii au avut probleme psihice, fiind internați la Spitalul de Psihiatrie de la Podari pentru a se reface. Mitropolitul Firmilian a avut grijă de ei după ieșirea din închisoare, asigurându-le viața la viale Mitropoliei Olteniei, la fostul schit Prisaca. Ulterior, Veniamin Nicolae, considerat de către mitropolit „martir al bisericii Olteniei” (Arhiva CNSAS, fond Informativ 4 739, vol. II, fila 99, verso), a fost numit de către acesta în cel mai înalt post economic al eparhiei și inspector al mănăstirilor, devenind apoi stareț la Căldărușani și arhiereu-vicar al Episcopiei Buzăului.

³ Raport informativ întocmit de împuternicitul Cultelor pentru regiunea Craiova, 28 mai 1959, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

a fi scoși, lucru pe care nu-l știe dar îl bănuiește) nu a fost capabil să le lămuirească producând panică în așa fel încât călugărița Prună Maria s-a strâns cu un prosop de gât, fiind [indescifrabil] de alte călugărițe și care a luat și al doilea prosop încercând să se stranguleze. Din cercetările făcute totul a fost teatru menit săl [sic] impresioneze pe exarh și să cedeze. Acesta a fost ascultat la ușa pe când încerca să convingă pe fiecare împarte [sic] ca apoi să fie luat cu asalt de călugărițele care au năvălit în camera sa, fiind nevoit să plece dimineața pe furiș de la mănăstire. Din clipa în care călugărițele în nr. de 20 de la Gura Motrului au aflat că le pleacă stareța și altele 4, au început țipetele [sic] și rugăciunile în jurul stareței Cărăgel, văicărelile auzindu-se de la o depărtare de circa 500 m., care au plecat apoi în sat smulgându-și părul din cap, strigând că mănăstirea este în primejdie. Cea mai disperată se arăta călugărița Prună Maria Maximiliana, motivând că stareța este fata ei de duhovnicie, care a crescut [sic] ca și Pavnotia Purdescu, care sa dedat la agitație făcând câteva drumuri la mitropolia Olteniei, cerând să plece toate din mănăstire odată cu stareța [indescifrabil] să predea mănăstirea Sfatului Popular comunal, unele dintre ele trimițând după credincioși pe care-i știau că țin la mănăstire, iar altele îndemnând la prădarea bunurilor mănăstirii. În urma celor întâmplate cele 4 călugărițe numite pentru plecare, dându-și seama de cele întâmplate și simțindu-se observate de organele din afara mănăstirii, au plecat pe data de 24 și 25 mai a.c. Stareța Cărăgel cu restul de călugărițe în nr. de 15 care i s-au alăturat se hotărâseră să plece toate pe 28 mai a.c. având bagajele împachetate. Anunțate fiind organele politice și de stat, acestea au sesizat că sunt observate așa încât au renunțat la plecare, luând însă o atitudine pasivă față de tot ce se întâmplă în jurul lor, neglijând bunurile mănăstirii cu care ocazie le-a murit o capră ținută câteva zile fără mâncare și apă. Sesizați de cele întâmplate și mai ales de intenția acestora de a pleca în grup la Craiova, pentru a demonstra pe străzi, de acord cu organele M.A.I. prin tov. inspector general Boboșca Florin dela Departamentul Cultelor și împ. regional s-a trimis la fața locului vicarul mitropolitului, Busuioc Laurențiu, exarhul mănăstirilor Caliopie Georgescu, consilierul Rădulescu Eugen și tov. împ. Slăveanu Gh. acesta rămânând la nivelul raionului Filiași ținând legătura cu conducerea raionului, pe ziua de 27 mai a.c. Sosirea acestora a fost binevenită, în special a vicarului care a reușit să le liniștească sub aspectul părintesc spiritual și care sub aspectul actelor demonstrative de protest, au fost liniștite sesizându-se de prezența organelor interesate în menținerea ordinii. Menționăm că stareța Agatia Cărăgel nu a mai fost găsită la sosirea vicarului, spunându-se că plecase seara la Tr. Severin la o nepoată, altele spunând că a plecat la o rudă la Herculane iar altele că a plecat la Bistrița sau și că s-ar fi dus bagajul la cunoscuți în comuna Butoiești raionul Filiași, aceste contraziceri au lăsat să se întrevadă posibilitatea ascunderii stareței Cărăgel de către călugărițele din mănăstire care o apără orbește¹.

O atmosferă asemănătoare domnea la Mănăstirea Jitianu, unde „plecările acestea pe grupe de câte 3-5 persoane ce se repetă la intervale de timp de 5-10 zile duce [sic] la disperare pe cele care nu au fost încă vizate și care își așteaptă înfricoșate vestea plecării din viața monahală”, toate călugărițele de aici fiind convinse că urmau să fie date afară din mănăstire. De altfel aceasta era convingerea tuturor călugărilor și călugărițelor din Arhiepiscopia Craiova, aceștia fiind cu toții convinși că vor fi alungați, iar mănăstirile și schiturile vor fi desființate².

¹ *Ibidem.*

² *Ibidem.*

În momentul în care împluternicitul Grigore Gherghinoiu și-a redactat raportul informativ către conducerea Departamentului, la 28 mai 1959, nu fuseseră încă date afară de la Mănăstirea Tismana cele 17 călugărițe care figurau în tabelele de excluși. Prin urmare, Grigore Gherghinoiu îndemna la prudență, și făcea următoarele propuneri superiorilor, pentru ca situația de la Tismana să nu degenereze precum cea de la Gura Motrului și Jitianu:

„Mitropolitul Firmilian trebuie obligat să meargă personal și făcut răspunzător de eventualele manifestări demonstrative la această mănăstire, deoarece el poate cu autoritatea lui ce o are în monahism, să împiedece această stare de agitație, bine înțeles numai dacă îi convine aceasta și nu agitația pe care să-o folosească. Mai credem că elementele legate de arestarea fostei conduceri a mănăstirii Tismana în frunte cu călugărul Veniamin, ar recomanda călugărițelor de aci în sensul de a nu face ca cele de la mănăstirea Gura Motrului, aceasta însă nu înseamnă a nu face dovadă de o deosebită vigilență. Problema fiind complexă, a fi dirijată de org. MAI”¹.

În urma aplicării măsurilor de excludere din mănăstiri, până la 8 noiembrie 1959 fuseseră dați afară, pe cuprinsul regiunii Craiova, care cuprindea fostele județe Dolj, Romanați, Gorj și Mehedinți, 80 de monahi și monahii, alți 11 urmând să părăsească ulterior monahismul². Din cei 80, 13 figurau pe tabelul cu personal monahal minor, toți aceștia părăsind mănăstirile până la 8 noiembrie 1959, 7 figurau pe listele cu răi cetățeni, dintre care plecaseră doar 5, 45 erau nestatutari, 42 dintre ei plecând, 14 figurau pe lista celor cu abateri morale, numărul celor care părăsiseră mănăstirile fiind de 10, iar 12 aveau sub 25 de ani, dintre aceștia plecând 10 până la 8 noiembrie 1959³. Într-un referat informativ al împluternicitului regional al Cultelor, datând din luna martie 1960, numărul celor care figurează ca fiind scoși din mănăstiri în perioada ianuarie-octombrie 1959 este mai mare, fiind vorba de 96 de persoane⁴. Astfel, în urma plecării forțate de călugări din mănăstirile din regiunea Craiova, acestea, împreună cu obștea monahală și cu centrul eparhial mai adăposteau doar 103 viețuitori⁵, dintre care 11 urmau să plece, plecarea lor fiind amânată la insistențele mitropolitului Firmilian. Prin urmare, o mănăstire importantă precum Polovragi, în urma aplicării măsurilor de excludere din monahism, dar și a arestării unor călugări în anul 1958, rămăsese la data de 8 noiembrie 1959, înainte de publicarea Decretului de desființare a mănăstirilor, cu un singur monah, acesta fiind starețul mănăstirii, Teodosie Rogoveanu, și acesta numărându-se printre cei 11 amânați. Aceeași soartă o avea și schitul Crasna, în care nu mai rămăsese decât starețul Ieronim Onisei, și el trebuind să plece, precum și schiturile Dealul Mare și Tg. Logrești, în care nu rămăseseră decât stareții, Damaschin Mocofănescu și Gherasim Manda, ambii amânați. Și Mănăstirea Căluș nu mai avea decât un singur viețuitor, starețul Ambrozie Săndulescu, care nu intra însă în categoriile de excluși. Prin urmare, din cele 13 mănăstiri și schituri din regiunea

¹ *Ibidem*.

² Situația personalului monahal din Regiunea Craiova, la 8 noiembrie 1959, întocmită de către împluternicitul Cultelor, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

³ *Ibidem*.

⁴ Referat informativ al împluternicitului Cultelor din Regiunea Craiova, nr. 143 din 26 martie 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

⁵ Cf. *Ibidem* numărul acestora era de 108.

Craiova, prin măsurile premergătoare Decretului 410/1959, în 5 a fost anihilată viața monahală, ele rămânând cu câte un singur viețuitor. Iar din 195 de monahi existenți în regiunea Craiova la sfârșitul lui 1958, înainte de adoptarea Decretului, ca urmare a aplicării măsurilor de diminuare a numărului de călugări, în mănăstirile din regiune mai existau 105 viețuitori¹, deci aproximativ jumătate dintre călugării și călugărițele din Arhiepiscopia Craiovei au fost excluși din monahism înainte de aplicarea Decretului de desființare a mănăstirilor.

Decretul nr. 410/1959, emis la 25 octombrie și publicat la 19 noiembrie 1959, viza desființarea mănăstirilor prin impunerea unor măsuri care înăspreau dramatic condițiile de intrare în monahism, diminuând în mod considerabil numărul călugărilor deja existenți. Astfel, le era interzis tinerilor accesul în monahism, cu excepția celor care absolveau școli de pregătire a clerului și aveau serviciul militar efectuat². Puteau rămâne în mănăstiri doar persoanele în vârstă, care împliniseră 55 de ani în cazul bărbaților, 50 de ani în cel al femeilor, nu erau căsătorite și erau dispuse să renunțe la salariul sau la pensia pe care le primeau de la stat, precum și cei care ocupau funcții bisericești, autorizați de Departamentul Cultelor „atunci când exercitarea Cultului o reclamă”³. Decretul mai prevedea faptul că mănăstirile nu puteau funcționa fără o autorizație prealabilă din partea Departamentului Cultelor⁴.

Deși Decretul a fost publicat în noiembrie 1959, el nu a fost aplicat în regiunea Craiova până în toamna lui 1960. Astfel, înainte de aplicarea sa, la sfârșitul lui martie 1960, în mănăstirile (Tismana, Jitianu, Polovragi, Gura Motrului, Bucovăț, Căluș, Lainici) și schiturile (Dealul Mare, Crasna, Prisaca, Tg. Logrești, Topolnița și Strâmba) din această regiune existau 108 călugări și călugărițe, repartizați în felul următor: un călugăr și 39 de călugărițe la Mănăstirea Tismana cu schitul Cioclovina, un călugăr și 13 călugărițe la Mănăstirea Gura Motrului, patru călugări la Bucovăț, doi călugări la Polovragi, 10 călugărițe la Jitianu, câte un călugăr la Mănăstirea Căluș și la schitul Logrești, 9 călugări la Mănăstirea Lainici și schitul Locuri Rele, patru călugări la Topolnița, doi călugări la Crasna, trei călugări și șase călugărițe la Strâmba, un călugăr și o călugăriță la schitul Dealul Mare și 10 călugări la obștea monahală și schitul Prisaca⁵.

Ceea ce deosebea mănăstirile din regiunea Craiova de cele din restul țării era numărul foarte mare de tineri monahi și monahii, care îl depășea pe cel al călugărilor de peste 55 de ani și călugărițelor de peste 50. Aceasta însemna că mănăstirile din regiune aveau să rămână pustii în urma aplicării Decretului, aproximativ 15 persoane având dreptul să mai rămână în mănăstiri după această aplicare⁶, conform estimărilor împuternicitului regional Grigore Gherghinoiu⁷, ceea ce însemna că în regiune trebuiau aduși călugări și călugărițe din cei aproximativ 1500 care

¹ Referat informativ al împuternicitului Cultelor din Regiunea Craiova, nedatat, de la sfârșitul lui august 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

² Decret privind completarea Decretului nr. 117 din 4 august 1948, pentru regimul general al Cultelor Religioase, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Referat informativ al împuternicitului Cultelor din Regiunea Craiova, nr. 143 din 26 martie 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Numărul acesta s-a dovedit inexact.

urmau să rămână în Muntenia și Moldova, pentru a asigura ocuparea necesarului. Mitropolitul Firmilian spera să i se permită să aducă un număr de circa 150 de persoane pentru toate mănăstirile și schiturile¹.

În ceea ce privește Decretul 410, este interesant faptul că, într-o primă fază, sarcinile concrete privind aplicarea acestuia i-au fost transmise mitropolitului Firmilian direct de către reprezentanții de la centru ai Departamentului Cultelor, fără ca aceste instrucțiuni să îi fie comunicate și inspectorului regional Gherghinoiu, fapt care i-a îngreunat acestuia în mod considerabil munca², el trebuind să îi supravegheze și să facă presiuni asupra celor însărcinați de mitropolit cu prelucrarea datelor în vederea aplicării Decretului pentru a afla de la ei sarcinile date mitropolitului. Împuternicitul își exprima nemulțumirea față de această situație în felul următor:

„Am supravegheat sau mai bine zis am orientat persoanele însărcinate de Mitropolitul Firmilian cu prelucrarea datelor tehnice, deoarece în acest sens pe linia Departamentului nu am avut nici-o dispoziție, mitropolitul Firmilian știind întotdeauna mai mult decât noi în problema mănăstirilor, fiind puși în fața faptelor împlinite cu excepția cazurilor când tovarășii inspectorii generali au venit la începutul acțiunilor. Astfel în cazul de mai sus Mitropolitul Firmilian a lucrat de unul singur, iar dacă totuși noi am dirijat acțiunea întreprinsă pe baza îndrumărilor ce le-a primit la nivelul organelor centrale acest lucru se datorește eforturilor noastre nescăpând nici-o acțiune vigilenței noastre deși Mitropolitul a atras atenția persoanelor de mai jos să-i evite pe împuterniciți [...] în ciuda măsurilor luate de a se lucra peste capul împuterniciților [raionali], noi în realitate am dejucat această acțiune”³.

Exarhul mănăstirilor, Caliopie Georgescu, care la insistențele mitropolitului Firmilian fusese exceptat de la alungarea din monahism cu toate că figura pe lista răilor cetățeni, a fost însărcinat de către ierarh cu întocmirea fișelor personale ale tuturor călugărilor și călugărițelor din regiunea Craiova, pentru a vedea care dintre ei intră sub incidența Decretului nr. 410, iar arhitectul N. Pencioiu și tehnicianul Matei Corvin au fost însărcinați cu prelucrarea datelor tehnice⁴. Făcând exces de zel, fără ca acest lucru să îi fi fost cerut de către superiori, Grigore Gherghinoiu a reușit să intre în posesia fișelor personale ale tuturor monahilor și monahiilor, prin presiuni exercitate asupra celor trei persoane numite de mitropolit, persoane despre care împuternicitul afirma că „nu corespund”⁵, nefiind dispuse să îi ofere de bunăvoie informațiile dorite.

Încă înainte de a se începe aplicarea Decretului, din momentul în care exarhul mănăstirilor a început să întocmească fișele personale ale călugărilor, împuternicitul regional a supravegheat cu atenție atmosfera în rândul personalului monahal,

„remarcând deocamdată o tot mai accentuată neliniște care crește pe măsură ce se apropie primăvara. Neliniștea se datorește și faptului că majoritatea personalului monahal din mănăstirile și schiturile reg. Craiova, este tânăr,

¹ Referat informativ al împuternicitului Cultelor din Regiunea Craiova, nr. 143 din 26 martie 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

² Adresă a împuternicitului regional al Departamentului Cultelor, nr. 81/15 februarie 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

numărul persoanelor exceptat fiind f. mic [...] După o perioadă de resemnare după apariția decretului 410/1959, după cum am arătat ne așteptăm la o perioadă de neliniște crescândă odată cu venirea primăverii. Din sondajele noastre neliniștea se datorește nesiguranței în ceiace [*sic*] privește asigurarea existenței după plecarea din monahism”¹.

Îngrijorarea călugărilor din Oltenia cu privire la viitorul lor după scoaterea din mănăstiri era datorată și greutateii cu care își găseau de lucru cei dați afară din mănăstiri până în februarie 1960, monahii menținând legătura prin corespondență cu mulți dintre aceștia. După ce călugării erau alungați din mănăstiri, ei erau urmăriți de către reprezentanții Departamentului Cultelor și de Securitate, pentru a se evita regrouparea sau stabilirea lor în apropierea mănăstirilor cu scopul de a respecta pe ascuns regulile monahale, o parte dintre ei fiind obligați, prin diferite presiuni, să se căsătorească, iar o altă parte, care continuau să poarte rasa călugărească, fiind arestați pentru „port ilegal de uniformă”.

În fișele personale întocmite de exarhul mănăstirilor, în vederea stabilirii situației tuturor viețuitorilor în raport cu Decretul 410, figura și starea de sănătate a călugărilor și călugărițelor, iar împluternicitul Cultelor observa că majoritatea personalului monahal din regiune apare a fi suferind de diverse boli, și afirma că acesta putea fi un „pretext pentru a impresiona organele de resort”² și a le împiedica acțiunea, pentru că mitropolitul Firmilian afirmase că cei bolnavi puteau rămâne în continuare în cadrul mănăstirilor.

Ca și în cazul aplicării măsurilor premergătoare Decretului, Mitropolitul Olteniei a încercat prin diverse manevre să împiedice desființarea de mănăstiri în eparhia sa, după cum arată împluternicitul local al Cultelor, care le comunica superiorilor că la Craiova „[...] s-a avut deaface cu mitropolitul Firmilian care făcând parte din tagma călugărilor și [*sic*] a recurs la cele mai viclene pretexte pentru a fi exceptați de la prevederile Decretului”, dar că, grație vigilenței sale, „[...] s-a cunoscut la timp și s-a contracara manevrele Mitropolitului Firmilian”³. Prin urmare, ca și în cazul măsurilor premergătoare, mitropolitul a tergiversat pe cât posibil aplicarea Decretului 410, astfel încât regiunea Craiova a rămas din nou în urmă în această privință față de restul țării, iar dacă la sfârșitul lui august 1960 în regiunea Pitești din 26 de mănăstiri și schituri mai rămăsese o singură mănăstire de călugări și una de călugărițe⁴, în aceeași perioadă în Arhiepiscopia Craiovei nu au fost scoase din monahism decât 17 persoane din totalul de 105⁵. Starea aceasta de lucruri i se datora mitropolitului Firmilian, care a amânat discuțiile cu reprezentanții Departamentului Cultelor privind măsurile concrete de aplicare a Decretului, căci:

„A intrat într-un post de la 25 iulie-25 august a.a., în care perioadă nu a avut voie să vorbească de cât 14 cuvinte pe zi având și ceva suspect în gât în regiunea laringelui din care cauză nu sa putut discuta cu el problema mănăstirilor

¹ *Ibidem*.

² *Ibidem*.

³ Informare-specială privitoare la aplicarea Decretului 410/1959, mănăstirilor, schiturilor și personalului monahal din cuprinsul regiunii Craiova, 26 septembrie 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

⁴ Referat informativ al împluternicitului Cultelor din Regiunea Craiova, nedatat, de la sfârșitul lui august 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

⁵ *Ibidem*.

s-au [sic] altă problemă. În prezent este în convalescență slăbit după post scăzând în greutate cu 15 kg, fiind foarte nervos”¹.

Prin urmare, datorită acestor tergiversări, aplicarea Decretului nr. 410/1959 a început să se facă abia în luna septembrie 1960, la aproape un an de la data emiterii sale.

Autoritățile comuniste aveau în plan desființarea majorității mănăstirilor din regiunea Craiova, astfel încât, după aplicarea Decretului 410, în această zonă să nu mai funcționeze decât două mănăstiri, una de maici la Tismana și una de călugări la Polovragi², lucru planificat probabil pentru fiecare regiune a țării în parte, după cum o dovedesc cele întâmplate în regiunea Pitești. În aceste două mănăstiri trebuiau comasați toți călugării și călugărițele care îndeplineau condițiile impuse de Decret. Numărul acestora, conform unui tabel întocmit de împuternicitul regional al Cultelor la 1 ianuarie 1961 era de 21, dintre care 10 erau călugări „legali ca vârstă”, doi călugări „legali cu studii” și 9 călugărițe „legale ca vârstă”³. Acest număr se pare că a variat în decurs de câteva luni, căci într-un act anterior al împuternicitului regional al Cultelor totalul celor care îndeplineau condițiile Decretului 410 la 26 septembrie 1960 era de 30⁴.

Datorită intervențiilor mitropolitului Firmilian, în regiunea Craiova, ca de altfel și în alte regiuni ale țării, Decretul nu s-a aplicat într-un mod foarte strict⁵. Astfel, la cererea mitropolitului, la 1 octombrie 1960 existau 36 de călugări și călugărițe care potrivit Decretului nu mai aveau dreptul să rămână în monahism, dar care fuseseră declarați bolnavi, urmând să fie examinați de către o comisie medicală care să le stabilească capacitatea de muncă, și în funcție de aceasta să fie dați afară din mănăstiri sau acceptați într-o casă de odihnă unde să fie îngrijiți pe cheltualia Bisericii, fără a mai fi considerați însă călugări⁶. În concepția reprezentantului

¹ *Ibidem*.

² *Ibidem*.

³ Tabel de personalul monahal legal care îndeplinește condițiile Decretului 410/1959, aflat în mănăstiri de la 1 ianuarie 1961 și care va rămâne în continuare, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

⁴ Informare-specială privitoare la aplicarea Decretului 410/1959, mănăstirilor, schiturilor și personalului monahal din cuprinsul regiunii Craiova, 26 septembrie 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

⁵ Totuși aplicarea sa, chiar incompletă, a avut rezultate dramatice pentru BOR. Astfel, prin Decret au fost desființate 62 de mănăstiri în toată țara, așa încât la 31 martie 1960, când aplicarea Decretului nu se încheiase peste tot, mai existau doar 132 de mănăstiri ortodoxe. Iar între 1 ianuarie și 25 octombrie 1959, data publicării Decretului, 30 de mănăstiri și schituri din România și-au încetat existența (cf. Constantin AIOANEI, Cristian TRONCOTĂ, „Contra «armatei negre... cit.»”, p. 7), ca urmare a aplicării măsurilor premergătoare Decretului. Cea mai grav afectată de măsurile care vizau desființarea mănăstirilor din anul 1959 a fost Episcopia Romanului și Hușilor, unde din 16 mănăstiri și schituri care adăposteau 134 călugări și 308 călugărițe nu a mai rămas nici o așezare monahală. Puternic lovită a fost și Arhiepiscopia Iașilor, din cele 50 de mănăstiri ale sale 36 fiind desființate, rămânând 11 de călugări și 3 de călugărițe, cu un personal redus (Ioan DURĂ, *Monahismul românesc în anii 1948-1989. Mărturii ale românilor și considerații privitoare la acestea*, cu o prefață de pr. Mina DOBZEU, Editura Harisma, București, 1994, pp. 8-9), ca și cea a Bucureștilor, cu 10 mănăstiri desființate, singura eparhie neafectată fiind cea de la Galați (cf. Constantin AIOANEI, Cristian TRONCOTĂ, „Contra «armatei negre... cit.»”, pp. 7-8). Iar numărul călugărilor la nivel național a scăzut de la 6014 la 1 ianuarie 1959 la 1456 după aplicarea măsurilor premergătoare și a Decretului, cf. *Ibidem*.

⁶ Situație nominală a personalului monahal din mănăstirile și schiturile din regiunea Craiova, arătate mai jos la 1 octombrie 1960, în urma aplicării Decretului 410, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

regional al Departamentului Cultelor, cei care urmau să fie găsiți bolnavi se găseau în această situație „din cauza condițiilor de exploatare de către conducerile mănăstirilor respective”, persoanele bolnave trebuind „internate pentru a-și reface sănătatea pe seama cultului care le-a îmbolnăvit”¹.

Iar 19 călugări și călugărițe erau „amânați vremelnic” de la excludere, fiind însărcinați, la cererea mitropolitului, cu administrarea și paza mănăstirilor și schiturilor „până la predarea lor”². În realitate aceștia au rămas în cinul monahal, dat fiind faptul că majoritatea mănăstirilor din regiunea Craiova nu au fost desființate după cum plănuiau autoritățile.

În afară de aceștia, mai existau 23 de persoane care, deși nu mai făceau în mod oficial parte din cinul monahal, respectau regulile monahismului, căci, precum afirma Grigore Gherghinoiu, „Mitropolitul Firmilian le-ar impune să continue respectarea obligațiilor monahale”³. Este vorba de călugării și călugărițele angajate la sediul Mitropoliei Olteniei și la Catedrala din Craiova, care nu îndeplineau condițiile Decretului nr. 410, dar care fuseseră menținuți de către mitropolit în funcțiile administrative și bisericești pe care le ocupau.

Alți doi călugări, care erau hirotoniți preoți, au fost numiți de către mitropolitul Firmilian preoți de parohie și „urmează a nu mai avea nimic comun cu monahismul, în caz contrariu vor fi scoși din preoție”⁴.

În urma aplicării Decretului în regiunea Craiova au fost desființate în cele din urmă, la insistențele autorităților, schiturile Logrești⁵ și Dealu Mare, precum și Mănăstirea Căluș, ale căror biserici au fost transformate în biserici de parohie. Departamentul Cultelor dorea mai ales desființarea acelor mănăstiri prea implicate în viața comunităților locale, fiind în același timp și mănăstiri și biserici pentru satul în apropierea căruia se aflau, situație care în viziunea angajaților Departamentului reprezenta:

„O primejdie, mănăstirile fiind focare de misticism, ori în condițiile când biserica mănăstirii se deschide pentru nevoile religioase ale credincioșilor, fără călugărițe sau călugări, acestea numai prezintă pericol devenind asemănătoare celorlalte biserici”⁶.

Mitropolitul Firmilian a salvat de la închidere, datorită abilității sale, restul mănăstirilor și schiturilor din regiune, cu toate că o bună parte dintre acestea fuseseră desființate în mod oficial, fie pretextând că sunt monumente istorice și că au

¹ Referat informativ al împuternicitului Cultelor din Regiunea Craiova, nedatat, de la sfârșitul lui august 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

² Situație nominală a personalului monahal din mănăstirile și schiturile din regiunea Craiova, arătate mai jos la 1 octombrie 1960, în urma aplicării Decretului 410, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

³ *Ibidem*.

⁴ Referat informativ al împuternicitului Cultelor din Regiunea Craiova, nedatat, de la sfârșitul lui august 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

⁵ Acesta a fost reînființat, ca schit de călugări cu hramul „Sfinții Părinți Ioachim și Ana”, în anul 1991, cf. Ioan DURĂ, *Monahismul românesc...* cit., p. 68.

⁶ Informare-specială privitoare la aplicarea Decretului 410/1959, mănăstirilor, schiturilor și personalului monahal din cuprinsul regiunii Craiova, 26 septembrie 1960, Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul Cultelor 1959-1961, filă nenumărată.

nevoie de paznici care să le păzească, paznici numiți tot din rândurile călugărilor, chiar dacă aceștia nu îndeplineau condițiile impuse de Decret, fie găsim-le diferite întrebuintări, precum este cazul Mănăstirii Jitianu, transformată în gospodărie anexă la care mitropolitul a menținut, ca îngrijitoare, câteva călugărițe. El a reușit, cu mare greutate, să mențină în funcțiune Mănăstirea Lainici, pe care împuternicitul regional Gherghinoiu dorea să o desființeze cu orice chip, din proprie inițiativă, considerând-o „un pericol din cauza așezării ei la limita regiunii Craiova și Hunedoarei sub munți, care din cauza tradiției și influenței religioase pe linia unui misticism extrem de exagerat practicat de zeci de ani de călugări, încurajase pe mitropolitul Firmilian, ea nu trebuia să funcționeze”¹, ca și Mănăstirea Gura Motrului, considerată de același împuternicit a fi periculoasă datorită influenței prea mari pe care o exercita asupra sătenilor, fiind și biserică a satului respectiv².

Decretul nr. 410/1959 a reglementat intrarea în monahism până în anul 1989, fapt care a făcut ca numărul viețuitorilor din mănăstirile de pe teritoriul Arhiepiscopiei Craiovei să fie relativ mic. Astfel, numărul oficial de călugări și călugărițe din această arhiepiscopie pe anul 1980 era de 26 de monahi, respectiv 53 de monahii, trăitori în 5 mănăstiri și 6 schituri³.

Decretul nr. 410 din 1959 pentru desființarea mănăstirilor nu a fost adoptat într-un vid de măsuri cu privire la monahismul românesc, și nu se poate spune că persecutarea consecventă a reprezentanților acestui monahism de către autorități a început odată cu publicarea sa. El a fost continuarea logică a unei înșiruii de acțiuni antamate în anul 1958 prin înscenarea de procese unor comunități de călugări, menite să îi discrediteze pe aceștia și să justifice desființarea mănăstirilor. Politica de persecuție religioasă a fost prelungită în anul următor, cu închiderea seminariilor monahale de la Horez și Agapia, dar mai ales cu adoptarea celor patru principale măsuri pregătitoare ale Decretului, care vizau reducerea drastică a numărului monahilor și ridicarea problemei desființării mănăstirilor încă înainte de adoptarea Decretului – acțiune reușită, după cum o demonstrează cazul Arhiepiscopiei Craiovei, cel mai dificil caz (în opinia împuternicitului regional al Cultelor), unde în toamna anului 1959 numărul viețuitorilor din așezămintele monahale fusese redus la jumătate față de începutul aceluiași an. Decretul care viza desființarea mănăstirilor a reprezentat punctul culminant al acestei politici a autorităților comuniste, însă, datorită împotrivirii unor ierarhi precum mitropolitul Firmilian al Olteniei, dar și datorită presiunilor externe, în ciuda loviturii puternice primite de BOR prin acest Decret, dar și a excesului de zel al unor reprezentanți ai Departamentului Cultelor în teritoriu, precum Grigore Gherghinoiu, monahismul românesc a supraviețuit.

¹ *Ibidem*.

² Mănăstirea Gura Motrului a fost transformată ulterior în mănăstire de călugări, pe când Mănăstirea Polovragi a fost transformată, la sfârșitul anului 1968, în mănăstire de maici.

³ Ioan DURĂ, *Monahismul românesc...*cit., pp. 21-22.

ANEXĂ

DEPARTAMENTUL CULTELOR
REGIUNEA CRAIOVA

26 septembrie 1960

INFORMARE – SPECIALĂ

Privitoare la aplicarea Decretului 410/1959, mănăstirilor, schiturilor și personalului monahal din cuprinsul regiunii Craiova.

După cum se cunoaște pe linia aplicării Decretului 410/1959 până în prezent s-a [sic] luat o serie de măsuri pe etape, deoarece în aplicarea Decretului factorii centrali în drept, au ținut seamă de unele aspecte ale politicii de culte la data aplicării fiecărei măsuri, de specificul local și în deosebi de atitudinea conducerii centrale a cultului ortodox, în frunte cu Patriarhul, cu mitropoliți și episcopi.

În alte regiuni în dorința de a se rezolva mai rapid problema mănăstirilor și viețuitorilor în spiritul Decretului 410, s-ar fi trecut la măsuri totale și nu în etape, astfel s-a dat ocazia la nemulțumiri de care s-au sesizat organele centrale, care în urma celor întâmplate au recomandat Departamentului Cultelor prudență și elasticitate, în aplicarea prevederilor Decretului de mai sus.

În raport de cele întâmplate în alte regiuni și în special în București unde chiar patriarhul din fruntea Patriarhiei române a trăgănat aplicarea acestui Decret, sperând că poate conducerea Statului va renunța la aplicarea lui, repetăm în raport de cele întâmplate în alte regiuni unde problema mănăstirilor este mai complicată sub aspectul tradiției a numărului de unități și de personal monahal – la regiunea Craiova deși s-a avut de-a face cu mitropolitul Firmilian care făcând parte din tagma călugărilor și [sic] a recurs la cele mai viclene pretexte pentru a fi exceptați dela prevederile Decretului, la regiunea Craiova nu s-a ocazionat niciun aspect care să pună în discuție atitudinea legală a organelor regiunii Craiova în problema de mai sus care a urmărit permanent cu spirit de răspundere și de vigilență această problemă datorită cărui fapt s-a cunoscut la timp și contracarat manevrele Mitropolitului Firmilian.

Departamentul Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri prin tov. director Gheorghe Nenciu delegat unic împuternicit în problema desființării mănăstirilor și schiturilor, a autorizării celor ce vor funcționa și retragerii autorizației de funcționare a celor ce urmează a se desființa, a apreciat că deși regiunea Craiova în ceea ce privește aplicarea Decretului 410/959 a rămas printre ultimele, la această regiune nu s-a forțat nota și nu s-a dat ocazie mitropolitului Firmilian să se plângă și mai ales să se solidarizeze patriarhului și altor mitropoliți nemulțumiți.

Se poate spune că la regiunea Craiova nu s-a ocazionat în problema reorganizării monahismului nici un aspect care să servească reacțiunii interne și mondiale – deoarece – pe plan internațional la viitoarea ședință pentru apărarea drepturilor omului se așteaptă a se calomnia regimul din România în legătură cu problema religioasă, printre care: problema romano-catolică, controlul exersat de Stat asupra activității cultelor inclusiv problema monahismului în lumina Decretului 410/1959, etc.

Referindu-ne la situația concretă a problemei mănăstirilor și personalului monahal din regiunea Craiova, cu ocazia discuțiilor duse de tov. director Nenciu Gheorghe împreună cu împuternicitul Gherghinoiu din partea Departamentului Cultelor, în zilele de 23 și 24 septembrie, cu mitropolitul Firmilian, acesta a încercat în fel și chip să justifice menținerea în funcție a mănăstirilor Tismana, Lainici, Polovraci, Jitianu, Gura Motrului, a schitului Strâmba și a Schitului Topolnița cu personalul existent care după el ar fi sub numărul necesar inclusiv pe cei care nu îndeplinesc condițiile de vârstă și studii cerute de Decretul 410/959, din lipsa numărului suficient al celor care să îndeplinească condițiile Decretului de mai sus.

Argumentele mitropolitului Firmilian nu au rezistat fiind nevoit ca până la urmă să accepte următoarea situație:

I. În regiunea Craiova va rămâne o singură mănăstire de călugărițe anume mănăstirea Tismana din raionul Baia de Aramă care urmează să capete autorizația de funcționare ca mănăstire de călugărițe, unde se găsesc în prezent numai 4 persoane care îndeplinesc condițiunile Decretului și la care vor fi dirijate în 15 zile călugărițele care ca și acestea îndeplinesc condițiunile Decretului pentru a rămâne în mănăstire, dela unitățile ce urmează a se desființa și anume:

3 călugărițe din mănăstirea Gura Motrului, 1 din mănăstirea Jitianu și 4 dela Schitul Strâmba total 12 călugărițe dintre care 1 călugăr care îndeplinește funcția de preot la mănăstirea Tismana.

Cu privire la mănăstirea Tismana din discuțiile cu mitropolitul Firmilian acesta va cere organelor centrale să i se aprobe circ. 70 călugărițe în raport de posibilitățile de cazare care le are, urmând ca acest număr să-l completeze cu călugărițe din regiunea Iași, Suceava, etc. Menționăm că mănăstirea Tismana a avut în anii din urmă circ. 80-90 de călugărițe.

Revindecării [*sic*] făcute de mitropolit nu i s-a dat nici un răspuns, spunându-i-se că este de resortul organelor centrale, că ea momentan nu face obiectul Decretului 410.

La mănăstirea Tismana în urma concentrării călugărițelor dela mănăstirile arătate mai sus, care îndeplinesc condițiunile Decretului, nr. este de 12 printre care și pr. călugăr al mănăstirii, care îndeplinește condițiunile Decretului.

Menționăm că în administrația mănăstirii Tismana ca și până acum va rămâne Schitul Cioclovina care a fost sub administrația mănăstirii, fiind așezat la circ. 2-3 km. deasupra Tismanii, unde în general merge mitropolitul Firmilian pentru odihnă și reculegere.

II. A doua mănăstire și unica care va rămâne în regiunea Craiova va fi mănăstirea de călugări Polovraci din raionul Novaci cu o capacitate de cazare de circ. 16-20 de călugări și care urmează a primi autorizația de funcționare ca mănăstire de călugări la care vor fi concentrați toți călugări [*sic*] ce îndeplinesc condițiile Decretului 410 și anume:

4 călugări dela mănăstirea Lainici, 1 călugăr dela mănăstirea Bucovăț, 1 călugăr dela Schitul Topolnița, 2 călugări dela Catedrala Mitropolitană și Schitul Prisaca la care se adaugă un călugăr dela Polovraci care îndeplinește condițiunile Decretului.

În cazul mănăstirii Polovraci care nu are capacitatea de cazare a unui număr mai mare de oameni, mitropolitul nu mai poate aduce călugări din alte regiuni, bun înțeles [*sic*] dacă se va veghea ca acesta să nu lărgească actuala capacitate a mănăstirii prin noi construcții după cum intenționează.

În concluzie la mănăstirea Polovraci prin concentrarea tuturor călugărilor ce îndeplinesc condițiile Decretului 410, urmează a fi un număr de 9 călugări.

Aceste 2 mănăstiri, 1 de călugărițe și 1 de călugări urmează a funcționa în viitor în cuprinsul regiunii Craiova cărora urmează a li se acorda o deosebită atenție pe linia tuturor organelor de la nivelul regiunii, al raioanelor și al comunelor pe teritoriul cărora se află.

III. În ceiace [*sic*] privește mănăstirile și schiturile de mai jos, până la apariția unei decizii pe linia organelor centrale sau pe linia conducerii centrale a cultului, care va hotărî asupra desființării lor legale, ele rămân în următoarea situație de provizorat, sub aspectul destinației și a unor bunuri mobile și imobile asupra cărora se va hotărî.

1) Mănăstirea de călugărițe „Jitianu” din raionul Craiova comuna Braniște a fost cerută de mitropolitul Firmilian s-o transforme în gospodărie anexă, invocând că nu are unde depozita o serie de bunuri ale cultului, material de construcții, inventarul viu, etc. și faptul că Mitropolia Olteniei este adeseori vizitată de delegații ale organelor centrale și streine, pentru care nu ar avea condiții optime de cazare la sediul mitropoliei și nici la căminul „Re-nașterea” unde sunt condiții [*sic*] de hotel, astfel că ar vrea să amenajeze la mănăstirea Jitianu aceste posibilități de cazare, lucru care ar folosi și regimului văzându-se de către streini condițiile ce le are biserica în RPR, lucru care până acum l-au recunoscut o serie de delegații venite în țară respectiv la mitropolia Olteniei, unii fiind surprinși de condițiile de care se bucură biserica ortodoxă, mirându-i faptul că ierarhi au mașini la dispoziție, lucru de care nu se bucură bisericile din țările imperialiste, mitropolitul dând exemplu: Iugoslavia pe care a vizitat-o și unde ierarhi [*sic*] bisericii sârbe s-ar fi plâns că sunt persecutați de regimul Tito.

Pe această linie delegați [*sic*] Departamentului Cultelor au luat act de cele arătate mai sus, rămânând a se analiza la nivelul organelor centrale și hotărând plecarea dela această mănăstire a tuturor călugărițelor trecându-se în rândul celor ce urmează a fi desființate.

Menționăm că la mănăstirea aceasta și la toate celelalte ce urmează a fi desființate, s-a hotărât ca din numărul personalului monahal existent ce-l au să rămână la fiecare dela 1-3 persoane cu atribuțiuni de pasnici [*sic*] fie din rândul personalului monahal ce îndeplinește condițiunile Decretului 410, fie din rândul celor ce nu îndeplinesc condițiile Decretului din lipsa celor din prima categorie, până ce ulterior se va hotărî asupra fiecărei mănăstiri sau schit în parte și a destinației unor clădiri.

În concluzie mănăstirea Jitianu în urma discuțiilor purtate, mitropolitul Firmilian a fost de acord cu desființarea ei ca mănăstire, revendicând-o însă pentru scopurile arătate mai sus, ca gospodărie anexă.

În urma discuțiilor mitropolitul Firmilian nu a fost de acord cu 1-2 și nici cu 3 pasnici [*sic*] pentru paza mănăstirilor, a schiturilor și conservarea monumentelor respective, insistând pentru un număr de 5 persoane din rândul călugărițelor sau călugărilor dela unitățile respective.

Delegați [*sic*] Departamentului Cultelor prin tov. director Nenciu Gheorghe și tov. împuternicit Gherghinoiu formal au căzut de acord cu mitropolitul menținându-și punctul de vedere ca numărul paznicilor să fie dela 1-3 în raport de importanța fiecărei unități desființate, urmând a prezenta conducerii centrale plusul până la 5 cerut de mitropolit.

Mitropolitul a invocat mărirea numărului de paznici pe considerentul că unele mănăstiri sunt izolate, că unele călugărițe nu acceptă să rămână în număr prea mic fiindu-le teamă de eventuale furturi, așa cum s-a întâmplat la mănăstirea Jitianu din raionul Craiova, unde fiind călugărițe puține s-au furat alimentele călugărițelor prin spargerea magaziei de alimente.

Cu privire la mănăstirea Jitianu și pretenția mitropolitului de a o transforma în gospodărie anexă, aceasta a fost vizitată de delegați [sic] Departamentului găsind-o necorespunzătoare scopurilor mitropolitului, constatând în schimb că s-ar putea amenaja și realiza cele cerute de mitropolit la casa dela via mitropoliei, unde și-ar putea depozita și materialele.

2) Mănăstirea de călugărițe Gura Motrului din comuna Gura Motrului raionul Filiași pe care mitropolitul Firmilian nu a vrut să o accepte ca mănăstire de călugări în locul mănăstirii Lainici de care s-a cramponat s-o păstreze și a mănăstirii Polovraci, a căzut de acord să fie desființată și redată satului Gura Motrului ca biserică, ea deserving și până în prezent satul, însă numai în parte.

În situația acestei mănăstiri cu dublu scop – ca mănăstire de călugărițe și ca biserică pentru nevoile religioase ale satului, era o primejdie, mănăstirile fiind focare de misticism, ori în condițiile când biserica mănăstirii se deschide pentru nevoile religioase ale credincioșilor, fără călugărițe sau călugări, acestea numai prezintă pericol devenind asemănătoare celorlalte biserici.

La mănăstirea Gura Motrului în privința paznicilor ca și la mănăstirea Jitianu vor rămâne 5 călugărițe cu atribuțiuni de paznici, inclusiv preotul Iovanelie Cealnic care este și preotul satului Gura Motrului.

3) Mănăstirea Lainici din raionul Tg. Jiu în vederea desființării [sic] ei a provocat discuții ascuțite cu mitropolitul Firmilian deoarece acesta obținuse asentimentul organelor centrale în vederea autorizării funcționării ei pe mai departe ca mănăstire de călugări. Or după cum se cunoaște și după cum s-a arătat în o serie de sinteze ale noastre, funcționarea acestei mănăstiri devenise un pericol din cauza așezării ei la limita regiunii Craiova și Hunedoarei sub munți, care din cauza tradiției și influenței religioase pe linia unui misticism extrem de exagerat practicat de zeci de ani de călugări, încurajase pe mitropolitul Firmilian, ea nu trebuia să funcționeze.

În ultimii ani această mănăstire a atras și atrage în special pe credincioșii din regiunea Hunedoara, Petroșani la care sentimentele religioase sunt mai întărite ca la credincioșii din Oltenia, participând în special muncitorii din defileul Jiului. În legătură cu influența religioasă care a exercitat-o mănăstirea Lainici, este suficient să arătăm că, cu ocazia hramului din luna august au participat peste 1500 credincioși, iar cu ocazia controalelor s-a constatat că această mănăstire era vizitată de elemente dubioase.

În această situație, împ. Gherghinoiu s-a opus categoric autorizării funcționării [sic] acestei mănăstiri găsind argumente fără a lăsa să se întrevadă că ar fi vorba de o pornire antireligioasă.

Împ. regional după ce în prealabil lămurise pe tov. Director Nenciu venit din partea Departamentului care la început a rămas surprins, de oarece [sic] pe plan central în principiu se căzuse de acord ca mănăstirea Lainici să rămână mănăstire de călugări și care fiind pus în cunoștință de cauză, a fost de acord cu împl. Gherghinoiu și a determinat pe mitropolitul Firmilian să renunțe la mănăstirea Lainici, lucru pe care l-a făcut cu mare greutate, acesta știind ce pierde pe plan religios prin renunțarea la această mănăstire.

În concluzie și mănăstirea Lainici a trecut în categoria celor desființate, dar și aci pe considerentul că această mănăstire administrează și schitul:

4) Locuri Rele aflat sub administrația permanentă a mănăstirii Lainici, mitropolitul nu a fost de acord cu 2-3 paznici, cerând 5 paznici, lucru de care delegați [sic] Departamentului au luat act, fără a se pune categoric știind că această ca și cei dela celelalte unități au caracter vremelnic.

5) Mănăstirea de călugări Crasna din raionul Novaci care mai are numai pe călugărul stareț a fost trecută în rândul celor desființate, mitropolitul

căzând de acord să fie cazați în dependențele ei lucrători [sic] I.T.T.-ului, care au făcut în acest sens o cerere la Mitropolie, iar starețul să rămână în calitate de paznic până ce se va hotărî asupra luării în primire a mănăstiri care este monument istoric.

6) Mănăstirea Bucovăț care a funcționat cu călugări după cum se cunoaște, este în incinta Seminarului Teologic din satul Mofleni, raionul Craiova.

Mănăstirea Bucovăț a trecut în rândul celor desființate urmând ca biserica să fie preluată de conducerea Seminarului pentru practica religioasă a elevilor, care ca și până acum potrivit statutului B.O.R. și a regulamentului Seminarului a servit acestui scop.

Cei 4 călugări de aci având studii teologice și deci îndeplinind condițiile Decretului 410, rămân ca salariați ai Seminarului, urmând a figura în evidența mănăstirii de călugări Polovraci (în limbaj bisericesc închinoviați) potrivit regulamentului ce reglementează viața monahală, și care la Seminarul Mofleni nu se vor mai supune regulilor monahale, ci numai obligațiilor de serviciu.

7) Mănăstirea de călugări Căluș din raionul Balș, deoarece a fost și la dispoziția satului din apropiere pentru satisfacerea nevoilor religioase ale credincioșilor, a trecut în rândul mănăstirilor desființate, urmând a fi dată parohiei Căluș ca biserică. La această mănăstire este un singur călugăr care îndeplinește și funcția de preot, din acest motiv va rămâne ca preot al sectorului II al parohiei Căluș, astfel dispăre și mănăstirea Căluș până la care dată preotul de mai sus are rolul de paznic.

8) Schitul de călugărițe Strâmba din raionul Filiași a trecut în rândul unităților desființate [sic], dar care din cauză că este izolat, mitropolitul a cerut un număr de 5 paznici inclusiv pe preotul călugăr al schitului, care este și preotul satului, până când se va hotărî cine va lua în primire schitul care este un valoros monument istoric.

9) Schitul de călugări Topolnița din raionul Tr. Severin a trecut în rândul unităților desființate [sic]. Schitul este un monument istoric de valoare, unde Ministerul Învățământului și Culturii plătește un custode pentru paza monumentului în persoana călugărului stareț. Aci călugărul a cerut pentru pază 3 persoane.

10) Schitul de călugări Prisaca din raionul Craiova, situat la via Mitropoliei de pe teritoriul comunei Ghercești, a fost desființat nemai fiind [sic] niciun călugăr, în prezent fiind păzit de paznici laici angajați la via Mitropoliei în suprafață de circ. 3 ha. și 1 ha. lăsată Mitropoliei prin dispoziții speciale ca și la alte mitropolii din țară care produc vin cultic necesar exercitării cultului.

11) Obștea monahală formată din călugări și călugărițele dela centrul mitropolitan, inclusiv Catedrala Olteniei, în urma discuției cu mitropolitul Firmilian, a fost desființată [sic].

Călugări și călugărițele din serviciul centrului eparhial și cei dela Catedrala Olteniei nu vor mai fi supuși regulilor din mănăstiri, cu obligația de a satisface numai cerințele funcțiilor ce le dețin, clericale [sic] sau administrative.

Din rândul celor de mai sus cei care îndeplinesc condițiunile Decretului 410 sub aspectul vârstei sau al studiilor teologice, vor fi în evidența adică închinoviați la mănăstirea Polovraci, iar călugărițele la Tismana, deși din rândul acestora nu este nici una care să se încadreze Decretului 410.

Fostul personal monahal care nu îndeplinește prevederile Decretului 410 și se află salariați în serviciul Mitropoliei Olteniei pe linia bisericii, rămân ca simpli angajați fără a fi supuși regulilor monahale.

Recapitulând în ordinea arătată mănăstirile și schiturile, arătăm cifric mai jos, număr actual al personalului monahal.

[...] Explicații la datele cifrice date mai sus.

Rezultă că la data de 26 septembrie a.c. în mănăstirile și schiturile din regiunea Craiova, în cele 2 care vor funcționa precum și în cele ce se vor desființa [*sic*], este un număr de 30 de călugări și călugărițe ce îndeplinesc prevederile Decretului 410/1959 sub aspectul vârstei și al studiilor, toți aceștia vor fi concentrați la cele 2 mănăstiri ce vor rămâne în funcție până la 15 octombrie 1960, cu excepția celor ce vor rămâne cu atribuțiuni de paznici până la predarea unităților desființate [*sic*] arătate în această lucrare.

Rezultă că pe lângă cele 30 de persoane care rămân legal, mai rămân ca amânate 56 persoane, dintre care 35 de persoane fiind bolnave urmează a fi supuse comisiei medicale pentru a le stabili capacitatea de muncă. După examenul medical cele incapabile de muncă vor continua a rămâne în mănăstire până la noi dispozițiuni, iar 21 de persoane sunt amânate ca exceptate cu atribuțiuni de paznici și alte sarcini pentru paza și întreținerea unităților desființate [*sic*], până la predarea acestora.

Cu atribuțiuni de paznici intră și din numărul celor bolnavi totalizând 37 de persoane.

Cu privire la personalul cu atribuțiuni de paznici și alte sarcini, aceștia vor dura până se va hotărî cu [*sic*] destinația unităților respective, urmând ca cine le va lua în primire să răspundă de buna lor conservare, la care se vor fixa persoane pregătite cu simț de răspundere, constatându-se în multe părți degradarea acestor monumente din lipsa înțelegerii importanței istorice a acestora, din care cauză o parte din ele mai rămân sub îngrijirea vremelnică a conducerii biserici, unele ca deschise cultului.

Asupra persoanelor ce vor avea atribuțiuni de paznici și de cunoscători ai monumentelor respective, vor hotărî organele în drept și nu organele bisericești.

Urmări și aspecte care vor mai dura în timp datorită tradiției și influenței ce au exercitat-o unele mănăstiri și schituri în împrejurimi, iar în cazul mănăstirii Lainici în regiunea Hunedoara, Petroșani, etc.

Având în vedere aceste aspecte dacă ne referim la mănăstirile mai importante desființate [*sic*] pe cale administrativă, nu însemnează că ele vor înceta să mai atragă spre ele categorii de oameni înapoiați și ca atare în anumite zile când acestea își au hramurile care după cum se cunoaște sunt urmate de nedei (govii) cu aspect de sărbători câmpenești sau de bălci, preluate de religie cu veacuri în urmă.

Ținând seamă de această realitate, cum că aceste mănăstiri vor mai atrage câtva timp încă credincioși în zilele de hram, că aceștia negăsind călugări care să slujească se vor mulțumi în ultimă instanță să venereze zidurile, să le sărute și alte asemenea acte de respect, deoarece în înapoierea și ignoranța lor vor crede că și acest act le va ajuta.

Afirmăm acest lucru deoarece acest aspect în unele regiuni la mănăstirile desființate [*sic*] mai înainte, s-a și produs, observându-se mii de credincioși în care caz pentru a se evita interpretările tendențioase și folosirea lor de către reacțiune s-a permis oficierea slujbelor, potrivit tradiției din aceste mănăstiri, s-a mai constatat afluența unor credincioși veniți din depărtări și în alte zile.

Am precizat toate aceste aspecte pentru a fi prevenite la mănăstirile din regiunea Craiova.

ÎMPUTERNICIT REGIONAL

Gherghinoiu Grigore

Arhiva Mitropoliei Olteniei, Dosar Departamentul
Cultelor 1959-1961, file nenumerate.